

JESPER JUL
V
VAŠE
KOMPETENTNO
dete

Prevela
Julija Novačić

■ Laguna ■

Naslov originala

Jesper Juul

YOUR COMPETENT CHILD

Copyright © 1995 by Jesper Juul

Published by agreement with Copenhagen Literary
Agency ApS, Copenhagen

Translation copyright © 2017 za srpsko izdanje, LAGUNA

www.family-lab.com

www.jesperjuul.com

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

V
VAŠE
KOMPETENTNO
dete

Sadržaj

UVOD.	11
1. PORODIČNE VREDNOSTI	19
Porodica kao struktura moći	22
Definicije	24
Metode vaspitavanja	24
Prkosni uzrast.	25
Pubertet	26
Tinejdžerska pobuna.	27
Postavljanje granica	27
Sloga	28
Strogost	29
Posledice	30
Pravednost	31
Demokratska međuigra	33
Proces porodične interakcije	35
Sukobi	37

Ravnopravnost	38
Poštovanje i prihvatanje	39
Zahtevi	40
Zajednica zasnovana na ravnopravnom dostojanstvu	41
2. DECA SARAĐUJU!	45
Osnovni sukob	45
Saradnja	47
Integritet	57
Sukob između integriteta i saradnje	75
Psihosomatski simptomi	84
Destruktivno i autodestruktivno ponašanje	86
3. SAMOSVEST I SAMOPOUZDANJE	93
Definicije	94
„Mama vidi me!“: Uvažavanje dečje potrebe da bude viđeno	99
Priznanje i procena	105
Kako detetu pružiti osećanje vrednosti	109
„Nevidljiva“ deca	115
Zašto deca postaju „nevidljiva“?	117
Od nevidljivog ka vidljivom	120
Nasilje je nasilje	122
Samosvest odraslih	130
4. ODGOVORNOST, BITI ODGOVORAN, MOĆ	133
Definicije	134
Prvi korak je najteži	138

Roditeljska odgovornost i moć	140
Lična odgovornost deteta	146
Lični jezik	152
Odgovoran, ne sam	155
Odgovornost naspram usluge.	161
5. DRUŠTVENA ODGOVORNOST DETETA . . .	169
Praktična odgovornost	173
Deca sa previše odgovornosti.	178
Sam s odgovornošću	187
Roditeljska moć	191
Interakcija.	194
Odgovorna upotreba moći	200
6. GRANICE	211
Odbacivanje uloga	213
Postavljanje granica	217
Kad postavljanje granica krene naopako	220
Društvene granice	226
Društvene granice i starija deca.	230
7. PORODICE S TINEJDŽERIMA	233
Prekasno je za vaspitavanje	235
Roditelji i njihovo osećanje gubitka	240
Međusobni odnos roditelja	245
Ko donosi odluke?	245
Kad je uspeh nadomak ruke	252

8. RODITELJI257
Razlike.259
Zajedničko vođstvo265
Partnerstvo u roditeljstvu268
Reciprocitet kao jednakost u poštovanju271
IZJAVE ZAHVALNOSTI275

UVOD

Kad sam imao dvadesetak godina, shvatio sam, kao i mnogi drugi iz moje generacije, da nešto nedostaje u konceptu porodične strukture i podizanja dece koji su zastupale generacije mojih roditelja, kao i generacije pre njih. Tokom naredne decenije, u kojoj sam prolazio obuku za porodičnog terapeuta, radeći s neprilagođenom decom i mladim ljudima, kao i s grupama samohranih majki, shvatio sam da ni moj odnos prema porodici i odgajanju dece nije ništa bolji ni gori od onoga koji su imali moji roditelji. Naši stavovi su u osnovi imali iste slabosti. Pre svega, nedostajala im je etička komponenta. Drugo, bili su definisani pod arogantnom i isključivom pretpostavkom: neki ljudi su u pravu jer se ponašaju u skladu sa ispravnim stavovima, a drugi nisu u pravu jer se ponašaju sa pogrešnim stavovima.

Ova sklonost ka polarizaciji svojstvena je takođe i povratnim informacijama koje sam dobijao kako od kolega tako i od klijenata. Pojedini su mislili da sam dobar u

onome što radim; drugi nisu. Naivno sam verovao kako sam bezbedan sve dok je prva grupa bila u većini. Prošlo je dosta vremena pre no što sam shvatio da je trebalo slušati one iz suprotne grupe. Kad sam postao otac i kada sam prihvatio činjenicu da ni sâm nisam dovoljno stručan, tek tad je počelo moje pravo obrazovanje. Pre toga bio sam samo na obuci.

Verovao sam da se porodice odlikuju razumevanjem i tolerancijom, te da odnosi između dece i roditelja treba da budu demokratični. Ovaj pristup bio je u neposrednoj suprotnosti s netolerantnim pristupom vaspitavanju, punim moralisanja i kontrolisanja, za koji sam bio ubeđen da je destruktivan za decu, kako za njihovu samosvest tako i za njihovu vitalnost uopšte.

Međutim, što sam više vremena provodio sa sinom i u svakodnevnom radu s porodicama s decom, uviđao sam koliko su moji stavovi veštački. Istina je da se naše poimanje uloge dece u porodici i društvu umnogome promenilo od doba kad sam rastao. Naše shvatanje ljudske prirode, naši načini kažnjavanja, kao i naš odnos prema vaspitanju i javnom moralu postali su humaniji i manje restriktivni. Ipak, uvideo sam dva faktora koja su me zainteresovala i zabrinula, kako profesionalno tako i lično.

Kao predavač i supervizor, video sam iz prve ruke, i to veoma često, kako se roditelji muče. Došli bi kod terapeuta na razgovor o svojoj deci, a posle bi otišli sa sastanka osećajući se kao gubitnici – još manje sposobni da nešto preduzmu i manje dorasli situaciji nego kad su došli. Njihov terapeut bi se takođe osećao bespomoćno i nekompetentno posle sastanka. Zbog odanosti profesiji, terapeuti su se držali tradicionalne psihologije, koja je

više usmerena na traženje nedostataka nego na iznalaženje mogućnosti.

Kao porodični terapeut, gledao sam kako deca i mladi ljudi još uvek nose teret ove razjedinjenosti. I dalje optećujemo decu odgovornostima koje će i malo roditelja, političara, nastavnika ili terapeuta voljno preuzeti na sebe. Pritom mi nismo zlonamerni, naprotiv, volimo svoju decu i verujemo da ona moraju biti odgovorna kako bi odrasla. Naša je logika, međutim, pogrešna. Pogrešno je naše temeljno razumevanje onoga što deca uistinu jesu.

Švedska psihološkinja Margareta Berg Broden iznela je ovu ideju u rečenici, koja mi je poslužila kao inspiracija za naslov ove knjige: „Možda smo mi pogrešili, možda deca jesu kompetentna.“ (*Majka i dete na ničijoj zemlji*, Kopenhagen, 1992).

Uviđanje Brodenove proizlazi iz naučnog konteksta njenog dela i posebno iz njenog interesovanja za ranu interakciju između mlađe dece i roditelja. Budući da sam ja terapeut, a ne istraživač, pri čemu je moje iskustvo usmereno na interakciju dece i odraslih u najširem smislu, moj ugao gledanja je neznatno drugačiji od njenog.

Po mom mišljenju, presudnu grešku smo načinili pretpostavljajući da deca nisu pravi ljudi po rođenju. Kako u naučnoj tako i u popularnoj literaturi, decu posmatramo kao potencijalna a ne stvarna bića, kao nekakva antisocijalna „polu-bića“. Zato smatramo: da decu treba podrediti snažnom uticaju i manipulaciji odraslih, a zatim da deca moraju dostići određeni uzrast da bismo ih mogli smatrati sebi ravnima i pravim ljudima.

Drugim rečima, odrasli moraju naći način kako vaspitavati decu tako da ona nauče da se ponašaju kao pravi

(to jest odrasli) ljudi. Ustanovili smo neke metode vaspitavanja i označili smo njihov spektar, od „permissivnog“ do „autoritarnog“. Ali ono što nismo nikad uradili jeste da posumnjamo u ispravnost svojih pretpostavki.

Ova knjiga bavi se preispitivanjem tih pretpostavki. Mišljenja sam da je naše razumevanje pojma „vaspitanja“ u tradicionalnom smislu većim delom izlišno i neposredno štetno. Ne samo da je nezdravo za decu, nego koči i odrasle, onemogućavajući njihov razvoj. Dalje, ono ima destruktivan uticaj na kvalitet odnosa između dece i odraslih. Ponavljajući princip, umesto da ga preispitujemo, stvaramo začarani krug koji se takođe brka s našim shvatanjima obrazovanja, rehabilitacije i socijalne politike prema porodici i deci.

Pre dvadeset pet godina, moja generacija je učestvovala u stvaranju iluzorne distance između „ja“ i „društva“. Bio je to logični produžetak našeg sukoba s autoritetima. Ipak, on se nastavio tokom godina koje su usledile i postao veoma opasan, naročito kad se uzme u obzir činjenica da je politika svedena na ekonomiju.

Verovatno je sada više nego ikad tačan iskaz da će način na koji se odnosimo prema svojoj deci odrediti budućnost sveta. Pristup informacijama danas je na toliko visokom nivou da naša dvoličnost ne može proći neopažena; drugim rečima, dok u svetskoj politici propovedamo ekologiju, humanitarnost i nenasilje, istovremeno se prema deci i omladini ponašamo nasilnički.

Već duži niz godina imam privilegiju da putujem i radim s pripadnicima različitih kultura. Putovanja su me uverila u to kako je moguće da promene u odnosima

odraslih i dece, koje su se odigrale u skandinavskim zemljama, posluže kao model drugim zemljama.

Posetiocima skandinavskih zemalja može se na prvi pogled učiniti kako se odrasli prema deci ponašaju na način koji bi se površno gledajući mogao nazvati beskičmenjačkim, zbunjenim i neodlučnim. Ali ispod površine, ovi odnosi imaju klicu nečega što se može opisati kao kvantni skok u ljudskom razvoju. Po prvi put u modernom dobu, odrasli ozbiljno uzimaju u obzir neotuđivo pravo pojedinca na lični razvoj – s nedogmatskog i neautoritarnog stanovišta. Po prvi put imamo osnov za verovanje da egzistencijalna sloboda svakog pojedinca ne predstavlja pretnju prema zajednici, nego je od suštinskog značaja za vitalnost zajednice u celini.

Način na koji se odrasli i deca ophode prilično varira. Postoje ogromne razlike između porodica u Evropi i Americi, ali takođe i unutar ovih kontinenata: porodice sa severa Evrope razlikuju se od onih na jugu, kao i od porodica u nekadašnjem Istočnom bloku. Postoje čak i vidne razlike između oblasti u istoj zemlji. Kultura, politika i religija jedne zemlje svakako igraju važnu ulogu u nacionalnoj svesti. Strani posetioci primećuju ta obeležja. Čuo sam imigrante u Danskoj kako kažu da ne žele da im deca budu nalik danskoj deci, dok s druge strane, Dance lako razbesni kad vide fizičko kažnjavanje koje stanovnici južne Evrope praktikuju u svojim porodicama.

Dovoljno je teško baviti se samo ovim razlikama, ali situacija se neumitno dalje usložnjava zbog trenda koji nastaje, naročito u Sjedinjenim Američkim Državama i mnogim evropskim zemljama, gde se stvaraju multi-etnička i multinacionalna društva. Mislim da je važno

biti u mogućnosti i prodreti ispod ovih kulturno određenih stilova. Društvena važnost porodice razlikuje se od kulture do kulture, ali njena egzistencijalna važnost je ista. Zadovoljstvo koje proizlazi iz konstruktivnih i zdravih međusobnih kontakata, kao i bol koju prouzrokuju destruktivni odnosi, identični su bez obzira na to gde živimo, iako se možda ispoljavaju na drugačiji način.

U ovoj knjizi ću stalno suprotstavljati „staro“ i „novo“, ne zato da bih kritikovao staro, nego da bih identifikovao konkretne mogućnosti delanja. U svakodnevnom radu s porodicama i profesionalcima u oblasti mentalnog zdravlja, uvideo sam da su mnogi roditelji vrlo otvoreni kad je reč o njihovim stavovima. Duboko u sebi, oni su svesni da su njihovi postupci neprimereni, ali nisu u stanju to da promene, jer su im potrebni konkretni predlozi. No, tip interakcije koji ja predlažem potpuno je nov i za njega ne postoje uzori.

Tradicionalna psihologija često preispituje ljudska osećanja: koliko roditelji vole svoju decu? Koliko sin mrzi svog oca? Koliko je ćerka ljuta na svoju majku? Ova pitanja su važna zbog toga što omogućavaju ljudima da izraze svoj bol. Ipak, ovom prilikom voleo bih da istaknem činjenicu da nikad nisam sreo roditelje koji ne vole svoje dete, niti sam sreo dete koje nije vezano za svoje roditelje. S druge strane, sreo sam mnogo roditelja i dece koji nisu u stanju da pretoče svoja osećanja u ponašanje puno ljubavi.

Ovo je prvi put da smo spremni za izgradnju istinskih odnosa, koji će podariti ravnopravno dostojanstvo muškarcima i ženama, odraslima i deci. Nikad pre u istoriji čovečanstva ovo se nije odigravalo tako masovno. Isticanje odnosa sa ravnopravnim dostojanstvom,

istovremeno znači i otvorenost i uvažavanje razlika, što znači da se moramo odreći mnogih predstava koje imamo o tome šta je uopšteno ispravno, a šta nije. Ne možemo više samo zamenjivati jedan model „roditeljstva“ drugim modelom; niti možemo više samo osavremenjivati naše pogrešne pretpostavke. Zajedno sa svojom decom i unucima, mi doslovno osvajamo nove teritorije.

Svrha anegdota i primera u ovoj knjizi jeste da inspirišu pojedinačne eksperimente. Drugim rečima, ne treba ih slepo kopirati. Roditelji nisu samo dvoje ljudi suprotnog pola; oni su ljudska bića koja su se udružila ponevši sa sobom potpuno različita iskustva iz porodica iz kojih su potekli. Takođe, oni imaju dosta toga zajedničkog. Svi smo mi kao deca naučili da postoje različiti načini stupanja u međuljudske odnose, a samo neki od njih su i plodonosni. Kad se udružimo u stvaranju nove porodice, otvara nam se mogućnost učenja svega onoga što nismo mogli da naučimo unutar svoje prve porodice.

Tvrđnjom da je dete kompetentno, mislim na njegovu sposobnost da nas uči onome što nam je potrebno da naučimo. Deca nam pružaju povratnu informaciju koja nam omogućava da povratimo svoju izgubljenu sposobnost i pomaže nam da odbacimo neplodne i autodestruktivne obrasce ponašanja u kojima nema ljubavi. Da bismo mogli da učimo od dece na ovakav način, potrebno je daleko više od demokratskog razgovora s njima. Trebalo bi da razvijemo način ophođenja koji ni mnogi odrasli nisu u stanju da primene međusobno, a to je lični dijalog zasnovan na ravnopravnom dostojanstvu.

Voleo bih na početku da pojasnim svoj stav po nekoliko ključnih osnova. Pre svega, činjenica da svi moramo

pronaći sopstveni put, koji daje najbolje rezultate za nas i našu decu, ne znači da je sve jednako dobro i da bilo šta „može da prođe“. Kroz ovu knjigu ću naglašavati suštinske principe koji pojedinačno i u celini formiraju kriterijum na osnovu koga svi možemo preispitati svoje postupke.

Često koristim primere iz istorije. Prosto, verujem da većina ljudi na najbolji način razume sebe i svoje postupke služeći se istorijom kao ogledalom.

Na kraju, brine me hoće li neki čitaoci pojedine zamisli iz ove knjige doživeti kao ličnu kritiku. Živimo u vremenu u kojem se lako označavaju žrtve i određuju krivci; stoga se mnogi od nas često osećaju kao da ih neko kritikuje. To nije bila moja namera.

PORODIČNE VREDNOSTI

Nalazimo se na istorijski jedinstvenom raskršću. Osnovne vrednosti, koje su bile duboko ukorenjene u osnove porodičnog života prolaze kroz razdoblje dezintegracije i transformacije i to u mnogim različitim društvima traje više od dva veka. U Skandinaviji, žene su bile nosioci ovih promena, a podržao ih je napredak socijalnog zakonodavstva i pogodnosti koje nudi socijalna država. U drugim zemljama ove promene su bile izazvane građanskim ratovima ili ekonomskim teškoćama.

Tempo kojim se ovi procesi odvijaju nije svuda isti, ali uzrok jeste: hijerarhijska, autoritarna porodica, bilo u matrijarhatu bilo u patrijarhatu, izumire. Karta sveta vrvi od mnogobrojnih različitih primera i vrsta porodica. Neke od njih i dalje se očajnički trude da održe standarde „dobre stare porodice“, dok druge uveliko eksperimentišu, pronalazeći nove i plodnije načine za zajednički život.

S gledišta mentalnog zdravlja, ove promene treba zdušno pozdraviti. Tradicionalna porodična struktura i

većina njenih vrednosti, bile su destruktivne, kako za decu tako i za odrasle, a to će biti opisano u pričama koje slede.

Kafeterija u Španiji

Otac, majka i dva sina, od tri i pet godina, upravo su završili svoj desert: sladoled i kolače. Majka uzima salvetu, pljune u nju, čvrsto hvata mlađeg sina za bradu i počinje da mu briše usta. Dečak se buni i okreće glavu. Ona ga povuče za kosu, te mu ljutito, kroz zube kaže kako je nevaljao. Stariji brat ih gleda i krevelji se, ali samo na tren, zatim mu izraz lica odaje nezainteresovanost. Otac se razdraženo okreće prema ženi, s nelagodnom na licu: zašto ne može da nauči dete pristojnom ponašanju? Zašto mali uvek mora da pravi probleme?

Pre nego što su izašli iz kafea, mlađi dečak se smirio. Gledajući usput izloge, spazio je novu igračku i oduševljeno pokazuje na nju. Traži od majke da i ona pogleda. Međutim, ona nastavlja da hoda ispred njega, zatim se vraća, grabi ga za ruku i odvlači ga, ni ne pogledavši igračku. Dečak počinje da plače, preklinjući je da pogleda igračku, ali je ona neumoljiva u svojoj odluci da pobeđi. „Pontela cara bien!“* („Upristoji se!“), neprestano ponavlja majka.

Kafeterija u Beču

Dva mlada bračna para sedaju u baštu kafeterije posle kupovine. Jedan par ima sina od oko pet godina. Kad se kelnerica pojavi, dečakova majka se obrati sinu: „Mi ćemo kafu, a šta ti želiš da popiješ?“

* Doslovni prevod sa španskog na engleski jezik glasio bi: „Ulepšaj svoje lice!“ (Prim. prev.)

Dečak najpre okleva, a zatim kaže: „Ne znam.“

Majka se, iznervirana, obraća kelnerici: „Donesite mu sok od jabuke.“

Kafe i sok stižu i nedugo zatim dečak kaže, pristojno i oprezno: „Mama, ako može, meni se više pije koka-kola s limunom.“

„Zašto to nisi odmah rekao?!“, odgovara majka. „Popij svoj sok!“

Ali u istom dahu, ona se obraća kelnerici rečima: „Dete se predomisli. Dajte mu koka-kolu s limunom, da nas ostavi na miru!“

Deset minuta dečak sedi mirno dok odrasli razgovaraju. Majka odjednom pogleda na sat i ljutito kaže dečaku: „Popij tu koka-kolu!“

„Je l' idemo“, dečak pita, vidno uzbuđen.

„Da, žurimo se kući. Popij to!“

Dečak velikim gutljajima iskapi svoju koka-kolu. „Evo, popio sam, mama“, kaže veselo. „Zar nisam brz!“

Majka ga ignoriše i otpočinje novi razgovor s odraslima. Dečak ponovo sedi mirno. Posle pola sata, on oprezno pita: „Mama, je l' idemo kući uskoro?“

Na to majka eksplodira: „Umukni više, derište jedno! Još samo jedna reč i ideš pravo u krevet kad dođemo kući. Jesi li me čuo?“

Dečak klone i povlači se. Odrasli s odobrenjem gledaju u majku, a dečakov otac je zagrlji u znak podrške.

Autobuska stanica u Kopenhagenu

Baka i dva unučeta, četvorogodišnji dečak i šestogodišnja devojčica, čekaju autobus. Dečak vuče baku za kaput i kaže joj: „Bako, piški mi se.“

„Ne može sada“, odgovara mu baka, „kad stignemo kući.“

„Ali strašno mi se piški“, kaže dečak.

„Pogledaj kako je tvoja sestra velika i pametna“, kaže baka.

„Da, ali meni se strašno, strašno piški!“

„Je l' ti ne čuješ šta ti ja govorim? Piškićeš kad dođemo kući. Ako ne budeš dobar, reći ću sve mami. A onda nikad više nećeš ići sa mnom u grad!“

Odrasli u ovim primerima nisu loši ljudi. Oni vole svoju decu i unuke, srećni su kada se deca lepo ponašaju, te iskreno uživaju u njihovim zabavnim i slatkim komentarima. Ali ovi odrasli se ponašaju grubo i bezosećajno zato što su naučili da je takvo ophođenje izraz ljubavi, a postupke koji pokazuju ljubav kao neodgovornost.

Nekoliko stotina godina mi smo zapravo učili decu da poštuju moć, autoritet i nasilje – a nismo ih učili da poštuju drugo ljudsko biće.

PORODICA KAO STRUKTURA MOĆI

Porodica je vekovima postojala kao struktura moći, u kojoj su muškarci imali apsolutnu moć nad ženama, a odrasli moć nad decom i to u svim aspektima života: društvenom, političkom i psihološkom. Hijerarhija je bila neosporna: na vrhu je bio muškarac, žena ispod njega (ako nije bilo sinova adolescenata), zatim sinovi i na kraju ćerke. Uspešan brak zavisio je od sposobnosti i spremnosti žene da se pokori svom mužu; osnovna svrha odgajanja dece bila je da se deca nauče da budu poslušna i da se povinuju onima na vlasti.

Kao i u svakoj drugoj totalitarnoj strukturi moći, idealna situacija bila je ona u kojoj nema nikakvih otvorenih sukoba. Oni koji se nisu pokoravali bili su fizički kažnjavani ili im je lična sloboda bila još više ograničena.

Onima koji su umeli da se prilagode, porodica je obezbeđivala sigurnu osnovu, ali prema drugima koji su zbog svoje neobuzdane prirode pružali otpor, porodica i njen model odnosa mogli su biti destruktivni do uznemiravajućih granica. Svi koji su imali „simptome“, bili su podvrgnuti tretmanima (nastavnika ili psihijataru): tako bi se brzo osposobili za život u okviru strukture moći.

Partneri i roditelji koji su pokušavali da „resocijalizuju“ svoje žene i decu podsticani su da pokažu razumevanje, ljubav, čvrstinu, ali nikada da predaju moć. Rezultat ovakvog ponašanja: mnoge žene i deca završavali su po bolnicama ili institucijama gde se lečenje davanjem lekova na silu podrazumevalo.

Ovakav opis je, naravno, nedovršen i nepravedan, jer kao što svi znamo bilo je i prijatnih i srećnih aspekata tradicionalnog porodičnog života. Ljudi su se voleli. S druge strane, oni koji bi se uspešno pokorili uživali su posebnu vrstu sigurnosti, sličnu onoj koju je osećao dobro prilagođeni građanin u totalitarnom društvu.

Kod nekih možda postoji osećanje čežnje za „dobrom starom tradicionalnom porodicom“, ali ona je u stvari veoma retko pozitivno uticala na razvoj i dobrobit pojedinca. Drugim rečima, s društvenog stanovišta, tradicionalne porodice su često samo izgledale uspešno, dok je ispod površine vrebala patologija koju su uzrokovale.

Tek krajem devetnaestog veka počeli smo da se zanimamo za decu kao individualna bića. Tada smo i otkrili

da je zadovoljavanje dečjih intelektualnih i psiholoških potreba važno za njihovu dobrobit i razvoj. Do priznavanja ženskih prava došlo je još kasnije, dvadesetih godina 20. veka, kad su žene počele da zahtevaju svoja prava kao ljudska, društvena i politička bića. Tako je u prvoj polovini 20. veka porodica postepeno postajala sve manje totalitarna, iako se njena struktura moći, kao osnova porodičnog života, nije promenila.

Definicija uspešne porodice kao beskonfliktne zapravo je nasleđe shvatanja tradicionalne porodice, koje potiče iz doba kada je naša ideja o tome šta je zdrava porodica bila potpuno drugačija od današnje. Sada bih rado osvežio definicije nekih pojmova i koncepata koje koristimo kad govorimo o porodici i deci.

DEFINICIJE

METODE VASPITAVANJA

U Skandinaviji smo veoma samouvereno razmatrali metode vaspitavanja dece sve do sredine sedamdesetih godina 20. veka. Verovali smo da su deca asocijalna i potencijalno nalik životinjama. Stoga smo zaključili da se odrasli moraju povezati s njima koristeći razne „metode“, pomoću kojih će se deca razviti kako u individualnom tako i u društvenom smislu. Ove metode su se razlikovale u zavisnosti od ideoloških osnova, ali predstava o tome da je primena „metoda“ neophodna, bila je prisutna sve doskora.

Danas, kad nam je jasno da su deca od rođenja pravi ljudi, apsurdno je govoriti o „metodama“. Pokušajte da

zamislite na trenutak kako bi zvučalo da ovakav koncept primenimo na međuljudske odnose odraslih. Zamislite, recimo, čoveka koji kaže prijatelju ili svom terapeutu: „Zaljubio sam se u visoku crnku iz Portugala, ali imam mnogo problema s njom. Možeš li mi preporučiti metod s kojim bi mi život s njom bio lakši?“ Jasno je da se nijedan odrasli čovek ne bi na ovakav način obratio drugom odraslom. Ali upravo je ovo model ophođenja primenjivan u odnosima s decom negde od početka 18. veka.

Kad se deca rode, ona su u potpunosti ljudska bića, drugim rečima ona su društvena, empatična i puna razumevanja. Ove osobine nisu naučene, već su urođene. Ipak, da bi dete razvilo ove osobine, potrebno je da deca budu sa odraslima koji poštuju ono što je ljudsko i društveno u čoveku. Upotreba metoda, a to znači bilo kog metoda, ne samo da je izlišna, nego je destruktivna, jer umanjuje položaj deteta, svodeći ga na objekat u odnosu na one koji su mu najbliži i najdraži. Vreme je, preporučuju klinički psiholozi i istraživači, da se promeni odnos prema deci, to jest da se odnos: subjekt – objekt promeni u novi odnos: subjekt – subjekt.

PRKOSNI UZRAST

Negde oko druge godine života, deca postepeno počinju da se oslobađaju od potpune zavisnosti od roditelja. Deca žele da samostalno misle, osećaju i deluju. Nema nikakve sumnje da se može prepoznati trenutak kad to razdoblje samostalnosti započne. Jednog jutra, recimo, dok oblačite svoju dvogodišnju ćerku, ona vas povuče za ruku i kaže: „Sama!“ ili „Ja ću!“